

„Drátovenské“ kolonie

Autor Mgr. Jan F. Teister

Iniciátorem stavby dělnických kolonií v trojúhelníku ohraničeném železničními tratěmi - tj. v katastru obce Pudlov (dnešní Bohumín - Pudlov) byla Mährisch-schlesische Aktiengesellschaft für Drahtindustrie in Tropau (Moravskoslezská akciová společnost pro drátěný průmysl se sídlem v Opavě) založená z iniciativy pánů Tlacha a Heinricha Karla Vinzenze Alberta Maria Keila von Eichenthurn, která zde soustředila zejména po slezském pohraničí rozdrobenou výrobu do nově postaveného drátovenského závodu (1896 - 1897).

„ ... Silný konkurenční boj v železárenském průmyslu ve druhé polovině 19. století vedl k zániku mnoha malých hutních podniků v oblasti Slezska a severní Moravy a jejich proměně ve zpracovatele cizí suroviny na drát, hřebíky, řetězy a podobné výrobky. Rozptýlenost těchto drobných podniků, roztržitost jejich výroby a především nedostatečné napojení na železniční síť, která zprostředkovávala rychlé a levné spojení s dodavateli výrobních surovin a odběrateli hotových produktů, tvořily hlavní omezující faktory jejich prosperity. ... “

Juřák, P.: 120 let ŽDB a.s..
Ostrava 2004, s. 12.

První kvalifikovaní dělníci, mistři a vedoucí pro nedostatek místních přicházeli do pudlovských drátoven nejenom ze zrušených drátovenských provozů firem Tlach a Keil z Města Albrechtic (říjen 1897), ale také z firmy Franz Olbrich a syn z Dolní Moravice a firmy Adolf Grohmann a syn z Vrbna pod Pradědem. Pomocné, fyzicky náročné a špatně placené práce vykonávali lidé pracující předtím jako zemědělství nádeníci na Hlučínsku (v té době součást Německého císařství) a Haliči (v té době součást Rakousko - Uherska). O rok později to byli pro změnu dělníci z firem A. Krische z Karlova, Franze Olbricha a syna z Karlova a Malé Morávky, E. T. Petzolda a spol. z Janovic a bratří Schäferů z Bielska.

Majitelé nově zřízené drátovny si uvědomovali nutnost zajištění dostatečného množství bytů pro příchozí kvalifikované a nekvalifikované dělníky, a proto začali velmi záhy zřizovat v bezprostřední blízkosti továrních budov, někdy dokonce přímo v areálu podniku, dělnické, mistrovské a úřednické kolonie. Zpočátku se jednalo o pouhé nouzové dřevěné boudy, kdežto později byly stavěny zděné, převážně poschod'ové a mnohabytové domy.

První dělnickou kolonií, která byla již na přelomu 19. a 20. století označovaná jako stará, se stalo „**Maroko**“. Její obyvatelé ji pojmenovali podle domů s plochou střechou svým vzhledem velice připomínající typické marocké obydlí. Jednalo se o dvanáct původně jednoposchod'ových domů čp. 97 - 108 ve čtyřech blocích z roku 1897, ke kterým bylo v roce 1911 nadstavěno druhé podlaží.

Katastrofické hygienické podmínky přetrvaly v kolonii „Maroko“ po celou dobu její existence. Například voda nebyla do domu natož pak jednotlivých bytů o velikosti 1 + 1 nikdy zavedena, sociální zařízení bylo vždy v přístavku před každým chodem. Původně si lidé nabírali vodu ve dvou studních, teprve až po zřízení vodovodu v roce 1912 ze dvou hydrantů na dvoře.

„ ... Spížky byly pouze v přízemí. - Na uskladnění kuchyňských zásob soužily pak nízké skřínky (almárky) umístěné v úzké chodbě. ... “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 9.

Obyvatelé této kolonie nevlastnili žádné políčka ani zahrádky, a proto si alespoň ve velkém stavěli bez jakéhokoli ladu a skladu dřevěné kůlny, ve kterých chovali domácí zvířectvo. Společná prostorná stodola stávala mezi domy na konci prostřední cesty.

Vzhledem k nízké úrovni bydlení byla kvůli rozšiřování fotbalového hřiště zbourána jedna řada domů kolonie „Maroko“ (čp. 97 - 99) již v roce 1946. K demolici zbývajících osmi domů (čp. 100 - 108) pak došlo po roce 1964. Dnes se v těchto místech nachází areál firmy Bekaert Bohumín, s.r.o..

„ ... Pro dělníky, kteří nechtěli s rodinou bydlet „ve služebním“ a v pravidelných týdenních intervalech cestovali mezi továrnou a domovem, sloužily noclehárny (někdy zvané též tzv. kasárny). ... “

Juřák, P.: 120 let ŽDB a.s..
Ostrava 2004, s. 18.

První takováto noclehárna se nacházela v domě čp. 130 z roku 1897, který byl roku 1960 plně adaptován k provozním účelům Drátovny. Druhá v domě čp. 218 s místností plnicí funkci jakési modlitebny (pouze do roku 1923) a prádelnou v roce 1922 přestavěnou na byt 1 + 2, stávala vedle první řady domů kolonie „Maroko“ u železniční odbočky z tzv. prusko - rakouské železniční spojky).

„ ... V roce 1896 byla započato také stavba tří dvoupodlažních domů (čp. 94 - 96) pro mistry (v každém z těchto domů bydlelo osm rodin v bytech 1 + 1 (s příslušenstvím a kabinetem - pracovním), přičemž každé čtyři byty měly společný vchod ze strany štítu domu), patrového domu pro úředníky (čp. 93) se čtyřmi byty 1 + 4 (s příslušenstvím) a reprezentativní vily pro ředitele závodu (čp. 92) se skleníkem navíc obklopené malým parčíkem. ... “

Przybylová, B.: *Dělnické kolonie Drátoven a jejich obyvatelé v Bohumíně - Pudlově.*
In: Vlastivědné listy roč. 14/1988, č. 1, s. 12.

Další kolonie „**Anna Keil**“ začala vznikat v roce 1897. Jméno získala po Anně Keil von Eichenthurn roz. Winkler, manželce Heinricha Karla Vinzenze Alberta Maria Keil von Eichenthurn - prezidenta Mährisch-schlesische Aktiengesellschaft für Drahtindustrie in Troppau (Moravskoslezské akciové společnosti pro průmysl drátěný v Opavě) a prvního ředitele drátovny.

Čtyři dvoupodlažní domy (čp. 246 - 249) s 32 byty velikosti 1 + 1 zde stávaly až do roku 1980. Sociální zařízení se nacházelo v přístavcích verandového typu, mezi nimiž byly taky čtyři kůlny sloužící k uskladňování topiva.

První tři domy „**Červené kolonie**“, která své označení získala podle červené barvy střešní krytiny taškového typu, byly postaveny v roce 1907.

Každý dům s 16 byty 1 + 1, tentokrát poprvé i s příslušenstvím, měl čtyři vchody, vždy po čtyřech bytech. V roce 1911 byly k těmto domům (čp. 358 - 360) přistavěny další dva (čp. 408 - 409), takže počet bytů v kolonii se rozšířil na osmdesát. K její demolici došlo v roce 1986.

V bezprostřední blízkosti tzv. prusko - rakouské železniční spojky začala v roce 1913 vznikat „**Trat'ová kolonie**“.

Byla tvořena jedním dvoupodlažním domem (čp. 546) a šesti dvojpodlažními domy (čp. 547 - 552) spojené do tří dvoj domů. V každém z nich bylo deset bytů o velikosti 1 + 1 s příslušenstvím. Svému účelu sloužila pouze do roku 1980. Poslední dvoj dům čp. 551/552 byl odstraněn v květnu roku 1981.

Mezi jednotlivými domy „Červené“ a „Traťové“ kolonie, které spolu sousedily, stávaly jednotné kůlny. Všichni jejich obyvatelé měli navíc k dispozici malé zahrádky.

V téže době v roce 1912 byl dokončen u tramvajové zástavky dvoj dům (čp. 185 - 186) s dvaceti byty 1 + 1 s příslušenstvím zvaný „**U zástávky**“, který zde stával do roku 1986. V jeho blízkosti, na rohu dnešní Drátovenské a Trnkové ulice, se od roku 1920 nacházel obdobný dvoj dům (čp. 212 - 213) taktéž s dvaceti byty 1 + 1 s příslušenstvím. Oba byly stejného typu jako dvoj domy v „Traťové kolonii“.

„ ... Již v roce 1911 odkoupila Drátovna pro své úředníky soukromý obytný dům čp. 151 (na dnešní Jeremenkově ulici), ve kterém se nacházel jeden byt 1 + 3 (s příslušenstvím) a tři byty 1 + 2 (s příslušenstvím). ... O pět let později (1916) pak z obdobných důvodů ještě obytnou vilku čp. 298 tentokrát ale ve Starém Bohumíně, jež byla adaptovaná na dva byty 1 + 3 (s příslušenstvím). ... “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 11.

Pro inženýry a úředníky vznikly naproti mistrovským domům v dnešní Příční ulici v rozmezí let 1920 - 1921 tři prostornější „**Inženýrské a úřednické vilky**“. Jedna dvoupodlažní (čp. 214) se dvěma byty 1 + 4 s na svou dobu přímo komfortním příslušenstvím a další dvě dvojpodlažní (čp. 215 a 216) se čtyřmi byty 1 + 3 s příslušenstvím a kabinetem - pracovnou v podkroví.

V letech 1924 - 1925 vznikly mezi silničním a tramvajovým náběhem k mostu přes tzv. prusko - rakouskou spojkou dva trojpodlažní domy (čp. 239 a 246) s kůlnami trefně nazývané „**Pod kopcem**“. Celkem zde bylo osmačtyřicet bytů. V každém vchodu se nacházelo šest bytů 1 + 1 s příslušenstvím.

Právě naproti těmto dvou domům se nacházela prostorná dřevěná kaple, která byla zpravidla využívaná jako márnice. K jejímu odstranění došlo záhy po ukončení II. světové války, v jejímž závěru byla během leteckých náletů značně poškozena.

Dnes již pouhé sutiny trojpodlažního domu čp. 269 z roku 1928 se čtyřadvaceti byty 1 + 1 s příslušenstvím a naproti nim doposud stojící čtyřpodlažní dvoj dům čp. 284 - 285 z roku 1925 s dvaatřiceti byty 1 + 1 s příslušenstvím byly pojmenovány „**Na loukách**“.

„ ... Bydleli jsme v třípodlažním domě „Na loukách“ v bytě 1 + 1 (záchod měl sice každý byt vlastní, ale byl umístěn na chodbě). ... Do kuchyně, která se pravidelně každou sobotu měnila v koupelnu, se vcházelo přímo z chodby a odtud pak do tzv. parádního pokoje (respektive ložnice). ...

Ještě dnes si velmi dobře vzpomínám na to, jak můj otec každý sobotní podvečer přinesl do kuchyně plechovou vanu, kterou postavil na dvě dřevěné židle. Do ní jsme nalili teplou vodu ohřátou ve velkém hrnci na kuchyňských kamnech. Nejdříve jsme se koupali my, děti, a teprve po nás ve stejné vodě ještě i rodiče. ... “

vzpomínky p. Renaty Teisterové roz. Chamrathové z Nového Bohumína

V roce 1929 byly u železniční odbočky z tzv. prusko - rakouské železniční spojky postaveny do ocelové konstrukce dva domy tzv. „**Oceláky**“ (čp. 282 a 283), každý se čtyřmi byty velikosti 1 + 3 s kompletním příslušenstvím přímo v bytě určené zejména pro mistry a předáky. Ke každému bytu patřilo jedno oddělení v jednotné kůlně (respektive hospodářské budově) a malá zahrádka.

„ ... Do domu čp. 283 jsem se se svou rodinou nastěhoval v době, kdy se již nějakou dobu nedělaly rozdíly mezi mistrem a dělníkem. Ještě dnes si ale dobře vzpomínám na to, jak se mi, pouhému dělníkovi s ženou v domácnosti vychovávající dvě děti, dlouhou dobu zdejší „privilegovaní“ obyvatelé poněkud vyhýbali. ... “

vzpomínky p. Ericha Chamratha z Bohumína - Pudlova

V jejich sousedství u příležitosti 25. výročí vzniku Báňské a hutní společnosti v roce 1932 byly vybudovány čtyři „**Jubilejní domy**“ nebo též zkráceně „**Jubiláky**“ (čp. 304 - 307) s dvaatřiceti byty 1 + 1 s kompletním příslušenstvím přímo v bytě tvořící jeden blok ve tvaru písmene „U“.

„ ... V letech 1896 až 1934 vzniklo v oblasti zvané Pudlov - Drátovna (dnešní oficiální název však zní Bohumín - Pudlov) dohromady 559 bytů pro dělníky a 50 pro mistry a úředníky. “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 11.

Ráz této oblasti byl naposledy změněn novou bytovou zástavbou rodinných domků (čp. 312 - 317) v rámci tzv. „Hutnické akce“.

„ ... Kromě běžných pojmenování jednotlivých kolonií byly některé jejich domy označovány poněkud přiléhavějšími názvy. Např. dvoj dům čp. 212 - 213 byl nazýván „Bauchrutscherhaus“ (dům břichoplazců), inženýrské a úřednické domy čp. 214 - 216 byly pro změnu „Schwerarbeiterkolonie“ (kolonie těžce pracujících) a dům u zastávky čp. 185 - 186 „Herrenshaus“ (panský dům). ... “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 11.

Dnes je celá tato kdysi tak lidnatá oblast předurčena k pouhému dožití, protože nový územní plán počítá s její postupnou přeměnou v čistě průmyslovou zónu. Poslední demolice se v této oblasti uskutečnila na sklonku roku 2004, kdy byl z rozhodnutí městského zastupitelstva stržen obytný dům (původně hostinec) čp. 256.

Život v „drátovenských“ koloniích

Nevelká oblast „drátovenských“ kolonií, ve kterých se mluvilo pro místní těžko srozumitelným německým dialektem běžně používaným pouze v jesenickém pohraničí, byla až do konce 20. let 20. století zcela uzavřeným celkem, světem sám pro sebe.

Jejich obyvatelé se ve skutečnosti ani moc nesnažili svou izolaci prolomit. Kolonie byly navíc plně soběstačné. V jejich pomyslném středu byla poměrně záhy vybudována zcela

dostačující obchodní síť s vyhlášenou pekárnou, hostinec (dům čp. 256),

Styky s okolím nemuseli navazovat ani kvůli kulturnímu nebo sportovnímu vyžití. Zdejší spolková činnost byla velmi bohatá.

„ ... Existoval zde mimo jiné tělovýchovný klub Arbeiter Turn und Sportverein (Závodní tělocvičný a sportovní spolek), výborný fotbalový klub, jehož hráčský kádr se rekrutoval zejména z obyvatel kolonie „Maroko“, ale ve velké oblibě byla např. i hra kuželek. ... Poměrně dost členů měl také závodní hasičský sbor. ... V kulturní oblasti se nejvíce prosadila dechová hudba a pěvecký sbor. ... “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 11.

Asi jediné, co zde skutečně chybělo, byla dostatečně velká kaple nebo kostel, ve kterém by se pravidelně konaly bohoslužby. Vedení Mährisch-schlesische Aktiengesellschaft für Drahtindustrie in Tropau (Moravskoslezské akciové společnosti pro drátěný průmysl se sídlem v Opavě) sice v roce 1901 podpořilo darem potřebného stavebního materiálu stavbu filiální kaple sv. Isidora - rolníka v nedalekém Pudlově, která byla dokončena v polovině roku 1902. Díky postoji starobohumínského duchovního správce P. Thomase Dudka, který zejména z osobních důvodů odmítal v této kapli povolit konání bohoslužeb, přestoupilo mnoho zdejších věřících z církve římskokatolické do církve starokatolické.

„ ... Tzv. dělnická schůze (ve skutečnosti se však jednalo o agitační schůzi starokatolíků, na níž byl pozván také vikář Karl Erhardt ze Šumperku - duchovní této církve) se uskutečnila dne 17. října 1904 v Drátovenském hotelu z iniciativy: Englische, Jordy a Nekoly. ... Svolávací schůze Jorda je protestant, ženatý, rozvedený a žije v konkubinátě s katoličkou s níž má 6 dětí. Jelikož farní úřad v Bohumíně (dnešním Starém Bohumíně) mu musel odepřít oddávky, proto ta msta. Eduard Englisch je urputný sociální demokrat. Byl už na dva měsíce odsouzen do vězení. Při tom soudním přelíčení figuroval kaplan P. Robert Kliszcz jako svědek a proto nyní pomsta kléru. Nekola je úředně ženatý s protestantkou bez kautel. Byly mu také odepřeny katolické oddávky a proto se chce mstít. ...

Erhardt na této schůzi kritizoval papeže, neomylnost, odpustky, zpověď, modlitbu, pokání. Následovně byli přítomní bohatě pohoštěni alkoholem a po této pitce hromadně podpisovali na stole předhozenou listinu výstupu z církve. Skoro všichni tito odpadlíci (cca 90 lidí) pocházejí z Malé Morávky a Šumperku, kde se sami nebo jejich předci narodili - tj. z míst kde Starokatolická církev již delší dobu s určitými dílčími úspěchy působí. ... “

Chronik der Katholischen Pfarrkirche Neu - Oderberg (II. díl), s. 197 - 198.

Součástí drátovenských kolonií byla mateřská školka (dům čp. 198) a nouzová nemocnice, k jejíž zrušení došlo ale již v roce 1923.

„ ... Mladší obyvatelé kolonií zejména v létě rádi trávili svůj volný čas tzv. trempským způsobem kolem nedaleké Odry, kdežto starší sedávali v podvečer na lavičkách a vykládali se sousedy většinou o práci v továrně. ... “

Šíma, B.: *Dělnické kolonie v Bohumíně.*

In: Těšínsko - vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek - Místek roč. 1982, č. 2, s. 11.